

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke
studije

KATARINA BRBLIĆ

**UTJECAJ MIGRACIJSKIH PROCESA NA
KULTURNU DIMENZIJU DRUŠTVA**

Završni rad

Pula, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke
studije

KATARINA BRBLIĆ

**UTJECAJ MIGRACIJSKIH PROCESA NA
KULTURNU DIMENZIJU DRUŠTVA**

Završni rad

JMBAG: 0303045396, redovan student

Studijski smjer: Interdisciplinarni studij Kultura i turizam

Mentor: Izv. prof. dr.sc. Mauro Dujmović

Sumentor: Doc.dr.sc. Dijana Drandić

Pula, ožujak 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Katarina Brblić, kandidat za prvostupnika kulture i turizma, smjera Kultura i turizam, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Katarina Brblić

U Puli, 2018. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Katarina Brblić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „*Utjecaj migracijskih procesa na kulturnu dimenziju društva*“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 25. travnja 2018.

Potpis

Katarina Brblić

SADRŽAJ

SAŽETAK	6
SUMMARY	7
1. UVOD	8
2. AKULTURACIJA	10
2.1.1. <i>Bikulturalizam.....</i>	11
2.1.2. <i>Socijalna marginalizacija (isključenost) .....</i>	12
2.2. Kulturni šok	14
3. BARIJERE U MEĐUSOBNIM ODNOSIMA	16
3.1. Etnocentrizam.....	16
3.2. Predrasude i stereotipi	16
3.3. Diskriminacija	17
3.3.1. <i>Diskriminacija u obrazovanju.....</i>	18
3.4. Socijalna distanca	19
4. INTEGRACIJSKI MODELI.....	22
4.1. Integracija nacionalnih manjina u Hrvatskoj.....	25
5. EUROPSKA MIGRACIJSKA KRIZA	26
5.1. Strah od terorizma.....	27
7. ZAKLJUČAK	29
8. LITERATURA	30

SAŽETAK

Postoje različite vrste migracija, bez obzira o kojoj se tipologiji radi, one izravno utječu kako na samog migranta tako i na domicilno stanovništvo. Utjecaji su brojni i dok su većinom negativni postoje i oni pozitivni. Kulturni kontakt dvaju kultura rezultirat će akulturacijom, odnosno procesom spajanja kultura. Razlikujemo dva akulturacijska modela: linearni i dvodimenzionalni model. Prvi se zasniva na tome da jačanjem etničkog identiteta slabi akulturacija i obratno, dok drugi ističe da odnosi s vlastitom te dominantnom grupom ne ovise jedan o drugome. Stupanje u kontakt s različitim kulturnim identitetima može razviti osjećaj nepoznanice i nelagode, te se javlja kulturni šok. Simptomi šoka nastali su uslijed boravka osobe u nepoznatom okruženju, dijelimo ga na četiri faze, te prepoznavamo na tri razine: fizičkoj, kognitivnoj i bihevioralnoj razini. Treća cjelina bavi se barijerama među kulturama. Posebice se javljaj etnocentrizam, predrasude i stereotipi, diskriminacija te socijalna distanca. Kao odgovor kako postupati u migracijskim procesima te kako uključiti migrante u društvo države primateljice, odgovaraju integracijski modeli. Razlikujemo modele: potpuno isključenje, diferencijalno isključenje, asimilacija, pluralistički model. S integracijom migranata suočila se i Republika Hrvatska kao i druge zemlje u migracijskoj krizi koja je zahvatila gotovo cijelu Europu. Nije neobično da se javlja i strah od terorizma, budući da ovakve krize omogućuju onima s drugim motivima da iskoriste tu situaciju kako bi nesmetano izvršili svoje ciljeve. Iako je većinom služila kao tranzitna zemlja na ovu situaciju Republika Hrvatska je odgovorila nespremno. Odluka da želimo nešto promijeniti, razumijevanje te međusobni odnos bez rasnih i etničkih predrasuda stvorit će osjećaj zajednice i pripadnosti.

SUMMARY

There are different types of migrations; regardless of typology they directly affect both the migrant and the domicile population. The effects are numerous and while the majority are negative, there are some positive. The cultural contact of the two cultures will result in an acculturation or a process of fusion of cultures. We can tell the difference between two types of acculturation: linear and two-dimensional model. The first is based on the fact that strengthening of ethnic identity is weakened by acculturation and vice versa while other point out that the relations with their dominant group do not depend on each other. Getting in touch with different cultural identities can develop a sense of ignorance and discomfort so called cultural shock. Symptoms of shock were caused by the presence of a person in an unknown environment, divided into four phases, and recognized at three levels: the physical, cognitive and behavioral level. The third part deals with barriers between cultures: ethnocentrism, prejudices and stereotypes, discrimination, social distance. In response to how to deal with migration processes and how to include migrants in the recipient country's society, the integration models are the answer. The models are: total exclusion, differential exclusion, assimilation, pluralistic model. The Republic of Croatia and other countries were also faced with the integration of migrants in a migration crisis that has affected almost the whole Europe. It is not uncommon for fears of terrorism to emerge in such situation, as such crises allow those with other motives to take advantage of this situation to undoubtedly accomplish their goals. Although mostly used as a transit country for this situation, the Republic of Croatia responded unprepared. The decision to want to change, understanding and relationship without racial and ethnic prejudice will create a sense of community and belonging.

1. UVOD

Ovaj rad bavi se temeljnim pojmovima vezanim za migracije, interkulturalne odnose te pobliže prikazuje kako migracijski procesi mogu utjecati na društvo u kojem se javljaju. Migracije se mogu opisati kao kretanje jednog društva unutar nekog prostora. Ta mobilnost najčešće je uzrokovana pojavama kao što su etničko čišćenje, prirodne nepogode, ekonomski problemi, ratovi, klimatske promjene. Riječ migracija dolazi od latinskog izraza „migratio“, „migrare“, što znači lutanje, seljenje, odnosno svako kretanje stanovnika s jedne teritorije na drugu.

U literaturi se prema Giddens (2007), koriste različite tipologije migracija, ovisno o kriteriju prema kojem se određuju te možemo izdvojiti:

a) *kriterij motiva* koji se odnosi na:

- ekonomske,
- obiteljske ili
- obrazovne uzroke

b) *kriterij dobrovoljnosti* koji se opisuje kroz dva oblika:

- *dobrovoljna migracija* - najčešće su to radne migracije, spajanje obitelji te osobni razlozi napuštanja teritorija) ili prisilna migracija,
- *prisilna migracija* - napuštanje zemlje podrijetla pojedinačno, u strahu od progona, ili masovno, zbog rata, oružanog sukoba ili masovnog kršenja ljudskih prava (ne-osobni razlozi, prirodne nepogode, ratovi, nelegalne trgovine ljudima)

c) *kriterij prostora* obuhvaća tri oblika:

- vanjska – preko državnih granica,
- unutarnja – unutar granica države,
- tranzitna

d) *kriterij legalnosti* se odnosi na:

- zakonite migracije – uz potrebne dokumente i dozvole,
- neregularne migracije – nedopušteni prelazak granice i boravak u drugoj državi

e) *kriterij vremena* koji se najčešće označava kroz:

- dugoročne,
- periodične ili sezonske,
- slučajne ili privremene,
- trajne ili periodične,
- definitivne.

Bez obzira o kojoj vrsti je riječ, svaka migracija izravno utječe na suverenitet, ljudska prava te samim time i na međunarodne odnose, na zemlju koja prima migrante, posebno ako su kulturološke razlike velike. Utjecaji su brojni, a do nekih najčešće dolazi zbog implikacije nove kulture migrantskog stanovništva.

Utjecaj procesa različit je u pojedinim zemljama. On ovisi o opsegu, strukturi i karakteristikama emigranata i imigranata. Pozitivni efekti koje donose migracijski procesi su privremeno olakšanje na tržištu rada, gospodarski razvoj od pomoći emigranata, umrežavanje, dolazak/povratak znanja i kapitala. Negativni efekti su političke, ekonomske ili društvene napetosti između lokalnog stanovništva i doseljenika.

Bijeg od ratnih stradanja, potraga za boljim životom te različite nepogode dovele su do toga da se danas Europa suočava s nekontroliranim priljevom emigranata, što dovodi u pitanje sigurnost, ekonomsko te političko stanje država u koju dolaze. Iako migranti ne predstavljaju direktnu prijetnju, motivi dolaska pojedinaca i skupina mogu biti druge prirode što pokazuje sve više terorističkih napada s kojima se suočavamo.

Unatoč novim saznanjima i prilagodbama koje bismo trebali usvojiti prilikom susretanja s novom kulturom, često se događa da do tih procesa niti ne dođe, a daljnjim kontaktom razvijaju se različita vjerovanja o nadmoći nad drugom kulturom, društvena nejednakost, diskriminacija, predrasude i stereotipi.

2. AKULTURACIJA

Gledajući u povijest vidimo da je čovjek oduvijek imao potrebu za komuniciranjem s drugim ljudima. Često je to bila trgovina, velike migracije naroda, ali i ratni sukobi. Različiti oblici stupanja u kontakt jednog naroda s drugim, doprinosilo je spajanju elemenata njihovih kulture. Akulturacija predstavlja samo jedan od procesa u spajanju kultura, a uz nju se događaju i drugi procesi. Akulturacija se definira kao proces spajanja dvaju kultura putem kulturnog kontakta, odnosno prihvaćanje kulture različite od vlastite. Da bi došlo do akulturacije mora postojati stalan kontakt između dvaju kultura. Često su prisutna dva oblika: prvi se odvija bez uplitanja vojne ili političke dominacije dok drugi podrazumijeva uspostavljanje vojne i političke moći naroda jače materijalne moći nad onim slabijim. Oblici izražavanja akulturacije razlikuju se međutim od slučaja do slučaja, budući da oblik dodira kultura, utjecaj i posljedice akulturacije ovise od niza faktora i procesa. Bitno je istaknuti da se akulturacija odražava na kulturu obje društvene grupe koje u tom procesu sudjeluju. U takvim kontaktima, u većoj ili manjoj mjeri, dolazi do miješanja kulturnih sadržaja (Samovar et al, 2013).

Iako rezultati susreta različitih kultura mogu proizvesti osporavanje, ignoriranje sukob kultura s težnjama dominacije, asimilacije i potiskivanja tuđe kulture, moguća su i prožimanja s korisnom i konstruktivnom kulturnom suradnjom. Možemo reći da su ekonomske promjene koje se događaju kod susreta kultura baza drugim promjenama u ovom procesu. O njima ovisi daljnji proces akulturacije. U većini slučajeva, društvo ne uspijeva osigurati jednak razvoj za sve članove. Osim demografskih i ekonomskih promjena kao rezultat akulturacijskog procesa poznate su i lingvističke promjene. U nastojanju da se grupe sporazumiju dolazi do usvajanja „tuđih“ riječi u vlastiti leksik. Najčešće to rezultira jednom novom jezičnom mješavinom, a primjeri takvih procesa vidljivi su i na našem području. Ovakve vrste promjena možemo naći u svim zemljama u kojima je došlo do susreta različitih kultura. Kulturolozi se slažu da procesi akulturacije ostavljaju duboke tragove i posljedice na kulturama koje su sudjelovale u tom procesu. U većini slučajeva „pobijediti“ će ona kultura koja je razvijenija i nadmoćnija.

2.1. Akulturacijski modeli

Phinney (1990), tako proučava što se događa u kontaktu manjinskih grupa s nekom dominantnom kulturom. Autor u svom istraživanju polazi od dva različita modela: linearni, odnosno bipolarni model te dvodimenzionalni model. Prvi model počiva na pretpostavci da su akulturacija i etnički identitet međusobno isključivi, jačanje jednog zahtjeva slabljenje drugoga, prema tome uključivanje u multikulturalno društvo prati slabljenje etničkog identiteta. Nasuprot linearnom modelu dvodimenzionalni model ističe da je akulturacija dvodimenzionalan proces u kojemu odnosi pojedinca s vlastitom, manjinskom te dominantnom grupom ne moraju ovisiti jedan od drugom. Ovaj model sugerira da postoje ne dva, već četiri stupnja identifikacije s manjinskom i dominantnom grupom.

2.1.1. Bikulturalizam

Podrazumijeva snažnu identifikaciju s obje kulture, na načina da bikulturalne osobe prihvaćaju i njeguju svoje porijeklo te istovremeno podjednako prihvaćaju i cijene kulturu u kojoj žive. Prema Martinez i Haritatos (2002) to mogu biti imigranti, izbjeglice, stranci, autohtono stanovništvo, etničke manjine.

Osoba se može smatrati bikulturalnom ako npr; priča oba jezika, vlastite kulture i dominantne kulture, pri čemu izbor jezika i kulturnih normi nije ničim uvjetovan. Takva osoba prihvaća kulturu u kojoj živi spajajući je s vlastitom, te učinkovito funkcionira u oba kulturna konteksta. Izazovi s kojima se može suočiti pojedinac su asimiliranje u obje kulture ili pronalaženje balansa između njih. Mjesta koja primaju veći broj imigranata, uporabom bikulturalizma u stanju su nositi se s multikulturalnim društvom, dok ona koja posjeduju monokulturalno društvo bikulturalizam mogu promatrati kao nešto negativno. Iako pod utjecajem obje kulture možemo početi sumnjati u vlastiti etnički identitet, znanje koje stječemo te jezične sposobnosti koje se razvijaju zasigurno su pozitivni u sve većem multikulturalnom društvu. Martínez i Haritatos (2002) su predložili novu percepciju bikulturalnog pojedinca. Koncept bikulturalne integracije identiteta nastoji pokazati kako pojedinac percipira svoj bikulturalni identitet te dali je kompatibilan ili oprečan njemu. Osobe s niskim bikulturalnim identitetom na obje kulture gledaju kao na znatno različite, bez mogućnosti spajanja u kohezivni identitet.

Dok s druge strane, osobe s visokim bikulturalnim identitetom sebe promatraju kao komplementarnu osobu koja je usvojila elemente obje kulture: Stoga se imigrante treba poticati na to da usvoje pozitivne kulturalne promjene pomažući im da se lakše nose s novim okruženjem.

2.1.2. Socijalna marginalizacija (isključenost)

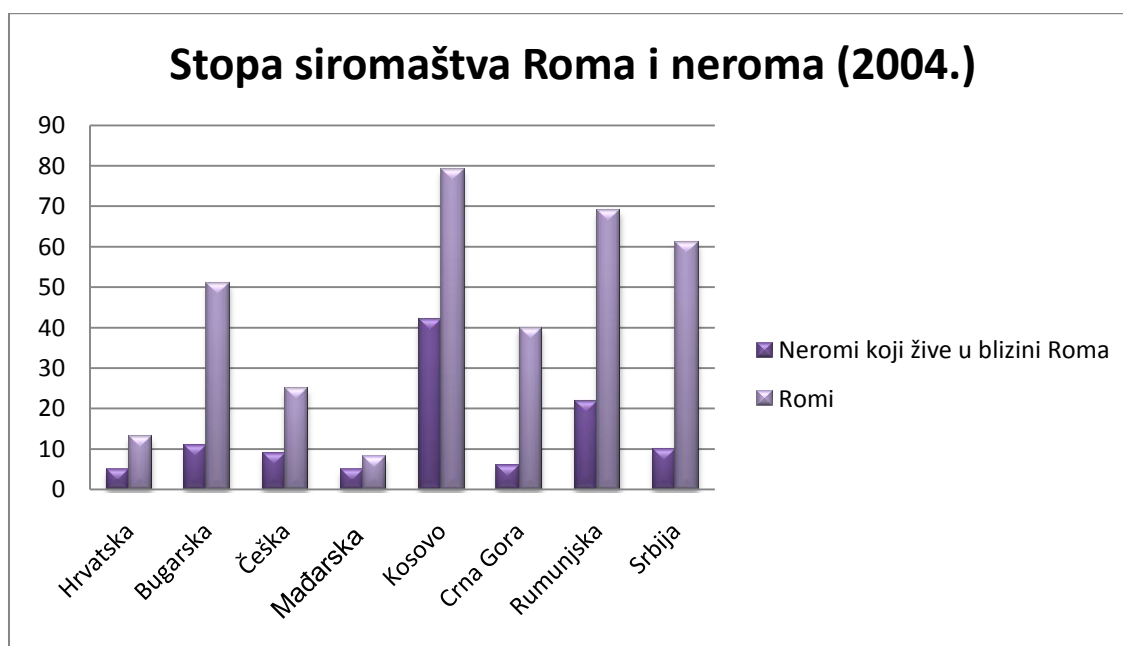
Pripadnici migrantske manjine opstaju izolirani na margini društva, gubeći kontakte prema vlastitoj i prema dominantnoj grupi. Prisutna je alijenacija te gubitak identiteta. Javlja se i društvena nejednakost, stanje koje obilježavaju razlike među ljudima, glede mjesta koje zauzimaju u društvenoj hijerarhiji i mogućnosti promjene svog statusa, političke moći i nadzora nad društvenim resursima i bogatstvima, uključujući pristup tržištu, odgoju i obrazovanju, informacijama i socijalnoj skrbi. Pojavljuje se kao posljedica poretka, zatim klasne, etničke, rasne, dobne, spolne, teritorijalne pripadnosti, ali i različitih mogućnosti kombinacija. Problem društvene isključenosti vrlo je bitan. Do društvenih nejednakosti prije svega dolazi zbog nejednakosti u raspolaganju materijalnim i drugim dobrima, odnosno njihovog korištenja.

Migranti su skupina koja se često susreće s problemom društvene isključenosti budući da u većini slučajeva pripadaju posebnoj skupini ili sloju, s određenom svijesti o zajedničkim interesima i identitetu. Kao jedan od glavnih problema modernog društva, socijalnu isključenost možemo definirati kao višedimenzionalan pojam koji bi podrazumijevao nemogućnost pojedinaca da sudjeluje u uobičajenim aktivnostima društva pod utjecajem različitih čimbenika (nezaposlenost, siromaštvo, nedostatak osnovnih sposobnosti, invaliditet, diskriminacija). Pri čemu isključenost iz jednoga aspekta može za posljedicu imati isključenost iz drugih područja života.

Bejaković (2009), smatra da bez obzira na različite pristupe, isključenost se najčešće poima kao začarani krug koji ima tri sastavnice:

- isključenost iz tržišta rada zbog nezaposlenost i/ili niske zaposlenosti (marginalizacija na tržištu rada),
- siromaštvo,
- socijalna izolacija.

Manjinske skupine često se susreću s problemom socijalnog isključivanja. Kao najizrazitije marginaliziranu skupinu treba izdvojiti Rome, koji proživljavaju isključenost u gotovo svim područjima društvenog života. Budući da su stoljećima bili izloženi progonima diskriminaciji i isključivanju, uobičajeno je za njih da prikrivaju svoju nacionalnu pripadnost. Prema podacima Faces of poverty, faces of hope (2004) stopa siromaštva Roma u Hrvatskoj dva i pol je puta veća od stope siromaštva neromskog stanovništva.

Graf 1. Stopa siromaštva Roma i neroma (prema United Nations Development Programme, 2004)

Uz siromaštvo dolazi i loša obrazovna situacija, neprimjereni stambeni uvjeti, lošiji zdravstveni status te kraći životni vijek. Formalno obrazovanje prekidaju rano u životnoj dobi, čak i prije završetka osnovne škole. Kao posljedica niže razine obrazovanja isključeni su iz formalnih oblika zapošljavanja. Osim s nezaposlenošću i siromaštvom suočavaju se s prostornom izoliranošću. S obzirom da su isključeni iz tržišta rada i rano napuštaju obrazovanje, Romi su primorani ovisiti o različitim socijalnim naknadama, kako bi osigurali egzistenciju.

Ostali stupnjevi integracije manjinskih skupina su: asimilacija odnosno snažna identifikacija s dominantnom, a slaba s vlastitom kulturom, te separacija koja se javlja kao posljedica povlačenja – nemogućnost supstancijalnih odnosa između imigranata i većine društva gdje pojedinci ostaju u svojoj etničkoj kulturi i tradicionalnim oblicima života izolirani i odvojeni.

2.2. Kulturni šok

Stupanje u kontakt s drugim kulturama u današnjem društvu je neizbježno. Kako svaki pojedinac u sebi sadrži vlastiti kulturni identitet, susret sa različitim kulturnim identitetima može razviti osjećaj nepoznanice i nelagode. Taj osjećaj nazivamo kulturnim šokom. Izazvan time da se osoba nalazi u okruženju koje nije njeno uobičajeno događa se sukob na nivou vlastite svijesti. Simptome kulturnog šoka možemo prepoznati na tri razine: fizički, kognitivni i bihevioralni simptomi. Kulturni šok normalna je posljedica boravka u novim sredinama, komunikacijski problemi te nedostatak i poznavanje adekvatnih kulturnih vještina druge kulture često je uzrok ovog stanja koje možemo podijeliti u četiri faze događanja prema Samovar et al (2013):

- prva faza nazvana je *faza medenog mjeseca*, prema kojoj su dolaskom u novo okruženje stavovi osobe prema novoj kulturi još uvijek nekritički s visokim nivoom radoznalosti; osjeća se pozitivnost prema mjestu u koje se došlo, ali i povezanost sa sredinom iz koje potječemo; budući da nova kultura pruža osjećaj slobode, u ovoj fazi nizak je nivo odgovornosti prema vlastitom ponašanju.

Primjer takvog ponašanja nalazimo u opisu jednog medijskog portala¹: „Od krivotvorenja vjenčanih listova kako bi mogli otići na medeni mjesec na Maldive do dopuštanja djeci da vrše nuždu usred zračne luke na Tajvanu, u posljednje vrijeme nižu se slučajevi nepristojnosti i neodgojenosti kineskih turista u inozemstvu, koji su natjerali kinesku javnost da se počne pitati što se to događa s Kinezima kad krenu u svijet. Kad je nedavno objavljeno da je 15-godišnji Kinez urezao svoje ime u 3.500 godina star hram u Luksoru u Egiptu, uzbuđenje je bilo toliko da je o tome bilo riječi i u kineskom ministarstvu vanjskih poslova.“

- druga faza je *dezintegracija*, prema kojoj se nakon nekoliko tjedana percepcija pojedinca mijena, počinju se javljati osjećaji neugode, izoliranosti i nedostatka odgovarajućih strategija za funkcioniranje u novom okruženju, a osjećaj različitosti promatra se s negativne strane, razlike se pretvaraju u prepreke koje dovode do osjećaja frustracije, te se novonastala kriza čini stalnom i nerješivom.
- treću fazu nazivamo reintegracija, početak prilagođavanja.
- četvrta faza je faza *autonomije*, pri čemu se razvijaju nove sposobnosti i razumijevanje kroz opuštanje u novoj kulturi, pojedinac postaje nezavisniji a upućenost u kulturu domaćina mu sada omogućava da odgovori na pojedine situacije na pravi način, razvijaju se samouvjerenost, samostalno donošenje odluka i nezavisnost.

---

¹ tekst prenesen s internetske stranice:

<https://www.tportal.hr/fun/clanak/sto-se-to-dogada-s-kinezima-kad-krenu-u-svijet-20130601>

3. BARIJERE U MEĐUSOBNIM ODNOSIMA

3.1. Etnocentrizam

Etnocentrizam je vjerovanje u nadmoć vlastite kulture, a pojedinci ili grupe svoju kulturu uzimaju kao mjerilo za procjenu drugih, pa ih tako opažaju ne samo kao drugačije već i kao inferiorne. Etnocentrizam je izražavanje negativnog stava prema strancima to jest svima koji se ne nalaze u našoj društvenoj grupi. O drugoj kulturi se sudi isključivo na standardima vlastite, a posebno u vezi jezika, religije, ponašanja, običaja.

Ljudi rođeni u određenoj kulturi s usvojenim vrijednostima vlastite kulture i uskogrudnim pogledom na svijet, smatrat će vlastitu kulturu kao normu kako bi se trebali ponašati ostali članovi društva. Uočavanjem drugih kultura koje imaju različite vrijednosti i ponašanja, pojedinac će smatrati da takve kulture nisu prikladne. Današnja istraživanja pokazuju da je etnocentrizam sastavni dio socijalizacije pojedinca i izgradnje društvenog identiteta: često i banalni povodi služe za podjelu na „mi“ i „oni“, koja ne mora imati rasistički ili nacionalistički sadržaj, nego se osobna potreba za samoisticanjem projicira na grupu. Budući da se zasniva na društvenim predrasudama i nespremnosti za primanje novih informacija i stvaranje novih iskustava u dodiru s drugima, etnocentrizam lako prijanja uz ideologije koje zagovaraju diskriminaciju ljudi na osnovi rasne, religijske ili etničke pripadnosti (Čičak-Chand, Kumpes, 1998).

3.2. Predrasude i stereotipi

Stereotipi su prirodna posljedica u situaciji gdje se susrećemo s kulturama koje su nam nove i nepoznate. Prema Samover et al (2013), stereotipi su složeni oblik kategorizacije koje u našem umu organiziraju naša iskustva, te upravljaju našim ponašanjem prema pojedinoj skupini ljudi. Osobni stereotip bi podrazumijevao stvaranje slike o nekoj kulturi na temelju vlastite spoznaje, medija, članka iz novina. Osim skupnih stereotipa postoje još pozitivni i negativni, te varijacije stereotipa po jačini.

Većina stereotipa razvija se već u ranoj dobi kad roditelji promiču neki svoj pogled na svijet. Masovni mediji putem reklama, filmova, tračeva šire iskrivljenu sliku o etničkim skupinama, starijima te homoseksualcima. Problemi u interkulturalnim odnosima nastaju zbog pretpostavke da svi pripadnici iste kulture imaju ista obilježja. Često temeljeni na neistinitim premisama i pretpostavkama, ometaju interkulturalnu komunikaciju, navodeći nas da sve pripadnike iste kulture kategoriziramo u jednu skupinu ne dopuštajući nam da uvidimo i uvažimo individualne razlike, što često vodi u nepravdu i diskriminaciju. Budući da se usvajaju rano u životnoj dobi, stereotipi se teško mijenjanju te bi se pod pretpostavkom da se stereotipi mogu promijeniti, trebala povećati interakcija pripadnika različitih skupina.

3.3. Diskriminacija

Jedna od pojava koja se javlja u susretanju domicilnog stanovništva s migrantima je diskriminacija. Diskriminacija je djelovanje u prilog svoje i na štetu druge grupe temeljem nejednakih kriterija koji mogu biti posljedica predrasuda ili namjernog osporavanja prava drugoj osobi (društvena, rasna, etnička, vjerska, spolna i generacijska diskriminacija). Diskriminacija se može pronaći u svim populacijama, ali njezino otvoreno pokazivanje ovisi prvenstveno o socijalnim uvjetima koji će ih omogućivati ili sprječavati.

Predrasude se odnose na mišljenja pripadnika određene skupine o pripadnicima druge skupine. Često se temelje na prepričavanjima, a ne na izravnim dokazima. Ako predrasude opisuju stajališta i različita mišljenja, diskriminacija se odnosi na stvarno ponašanje prema drugoj skupini ili pojedincu. Ona se može očitovati u aktivnostima koje diskvalificiraju pripadnike jedne skupine tako da im se uskraćuju mogućnosti koje drugima nisu uskraćene npr. crni Britanac ne može dobiti posao koji dobiva bijelac.

U političkom području diskriminacija podrazumijeva ograničenje političke aktivnosti, isključivanje iz političkog procesa odlučivanja, te nemogućnost pristupa javnim sredstvima financiranja. Dok se u ekonomskom području prepoznaje kroz neravnopravnost u dijelu javnog i privatnog zapošljavanja, nejednakost plaća za isti rad te nejednakost pri profesionalnom napredovanju.

U socijalnom području diskriminacija se odnosi na: neravnopravnost u socijalnim interakcijama i udruženjima. U institucionalnom i pravnom području diskriminaciju uočavamo u nejednakom pristupu i zakonodavnoj zaštiti.

3.3.1. Diskriminacija u obrazovanju

Djeca migranata u svome razvoju i pokušaju prilagodbe najčešće se susreću s diskriminacijom u odgoju i obrazovanju (školska segregacija). Školska segregacija je izdvajanje, odvajanje ili osporavanje prava na obrazovanje u određenim uvjetima ili školama pripadnicima određenih grupa, ili pak ustanovljenje posebnih škola za takve grupe. Segregacija označava i geografsko odvajanje ljudi različitog socijalnog statusa unutar istog naselja.

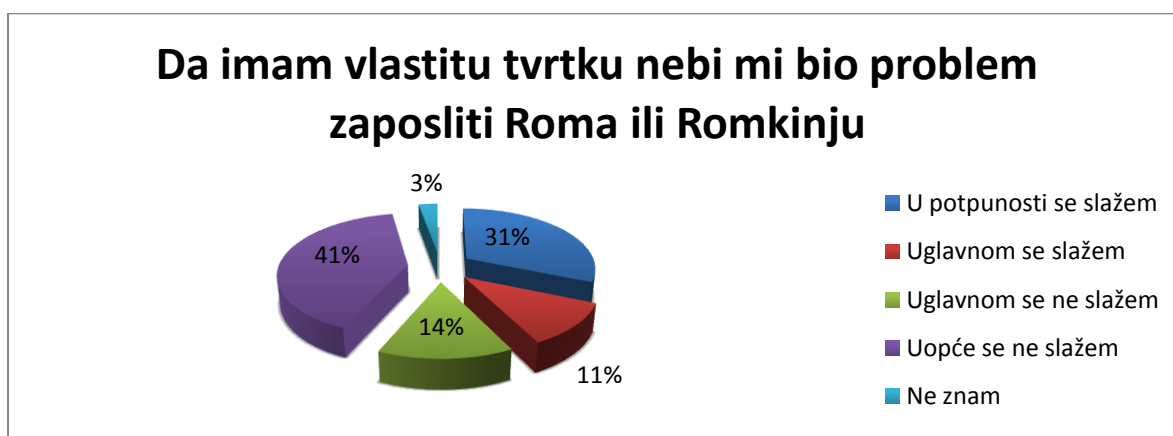
Tipični primjeri su gradske sirotinjske četvrti ili pak seoska romska naselja. Jedan od značajnih faktora koji utiče na školovanje romske djece svakako je diskriminacija. Diskriminaciju tumačimo kao negativno ponašanje dominantne društvene grupe koja različito tretira pripadnike drugih društvenih grupa koje imaju manje moći, bez obzira na njihovu brojnost (Mesić, 2006). Stereotipi i predrasude vezane za romsku populaciju svakako doprinose društvenoj izolaciji romske zajednice i održavaju diskriminaciju kao pravo većine. Diskriminacija u obrazovanju se može sigurno podvesti pod neuspjeh sustava da romsku djecu uključi u obrazovni proces. Problemi s kojima se susreću djeca manjinskih skupina društva su najčešće uznemiravanje i omalovažavanje, što za posljedicu ima socijalnu isključivost, te izolaciju učenika.

Hodžić (2013) navodi primjer diskriminacije u obrazovanju koji se dogodio u jednoj školi u Sarajevu gdje su brat i sestra kontinuirano zlostavljali romskog učenika neprimjerenim postupcima, tjerajući ga da jede hranu iz kontejnera za smeće, psovanjem i sl. Kada nije dobio pomoć od nastavnika kojemu se obratio odlučio se sam fizički obraniti. Iako je uvijek ima primjereno vladanje, obračun je rezultirao premještanjem romskog učenika u drugu školu. Pritisak na školu da premjesti romskog učenika, izvršen je od strane roditelja većinske populacije na inicijativu majke učenika koji je pretučen a koja je i sama nastavnica u drugoj školi.

Evidentno je, smatra Hodžić (2013) da je diskriminacija prisutna i među samim učenicima, ali je još zabrinjavajuća informacija da je podržavaju roditelji i škola. Sprečavanje i suzbijanje uznemiravanja takve vrste učenika trebalo bi se svesti na minimum kako ne bi došlo do dalekosežnih posljedica.“ Roditelji imaju značajnu ulogu u formiranju stavova svoje djece. Budući da su najčešće uzor svojoj djeci ako izražavaju visok nivo distance prema Romima, vrlo vjerojatno da će i njihova djeca razmišljati slično.

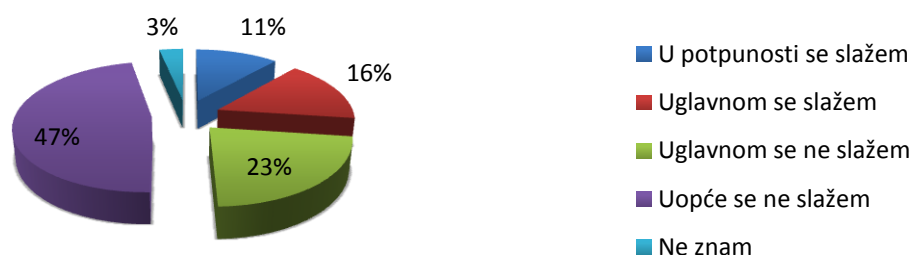
3.4. Socijalna distanca

Socijalnu distancu možemo definirati kao razinu prihvaćanja osoba koje se nalaze izvan naše društvene skupine ili klase, iskazuje se kroz više društvenih kategorija: klasu, rasu i etničku pripadnost, kulturu, nacionalnost, religiju, spol, te seksualnost. Javlja se u svim društvenim zajednicama pod utjecajem kulture u kojoj osoba živi. Kako bi dobili bolji uvid u prisutnost diskriminacije u Republici Hrvatskoj, U ime Pučkog pravobranitelja, Agencija za istraživanje tržišta i ispitivanje javnog mnijenja AUDEO provela i pripremila je 2012 godine istraživanje u kojemu su između ostalog ispitivani i stavovi hrvatskih građana o pojedinim situacijama koje bi mogle uključivati socijalnu distancu prema pripadnicima pojedinih skupina društva. „Socijalna je distanca istraživana na način da su ispitanicima pročitane pojedine tvrdnje, a oni su vlastiti stupanj slaganja trebali izraziti na skali od 1 („u potpunosti se slažem“) do 4 („uopće se ne slažem“).“

Graf 2. Problem zapošljavanja (prema Pučki pravobranitelj, 2012)

Romi zaposleni u uslužnim djelatnostima sigurno bi odbili mnoge klijente

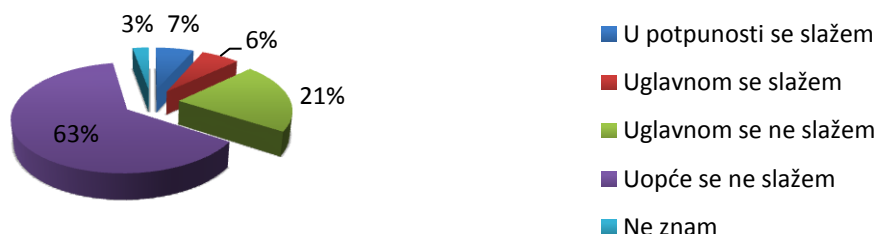
Graf 3. Uslužne djelatnosti (prema Pučki pravobranitelj, 2012)

Smatram da nebi bilo dobro zapošljavati azilante

Graf 4. Azilanti (prema Pučki pravobranitelj, 2012)

Da posjedujem stan ili kuću nerado bih je iznajmio/ la osobama druge rase ili nacionalnosti

Graf 5. Druga rasa ili nacionalnost (prema Pučki pravobranitelj, 2012)

Prema prikazanom istraživanju, možemo zaključiti da iako ispitanici misle da Romi zaposleni u uslužnim djelatnostima ne bi odbili klijente njih čak 40,7 % ne bi zaposlilo tog pripadnika manjinske skupine u svojoj tvrtki (Graf 2).

Isti negativan stav iskazuju prema zapošljavanju azilanata gdje se oko 43,4 % građana (Graf 4) slaže ili se u potpunosti slaže s tvrdnjom da ne bi bilo dobro zapošljivati azilante. Većina građana se slaže da bi drage volje iznajmili kuću ili stan osobama druge rase ili nacionalnosti.

Možemo zaključiti da građani nemaju negativne stavove prema pripadnicima drugih grupa u pogledu socijalnog podrijetla i imovinskog stanja, dok se na području rada i zapošljavanja, diskriminacija i socijalna distanca najčešće pojavljuju. Kako bi socijalnu distancu smanjili na minimum potrebno je ne bojati se ostvariti kontakt s osobom druge društvene skupine, budući da će nam ostvarivanje takvog kontakta omogućiti razmjenu iskustva, znanja, upoznavanje osobe bez obzira na njenu nacionalnu pripadnost (Pučki pravobranitelj, 2012).

4. INTEGRACIJSKI MODELI

Integracija imigranata je proces sudjelovanja imigranata u temeljnim strukturnim područjima društva države primateljice i njihova identifikacija s tim društvom. To je dvosmjernan proces budući da stvara obaveze na strani društva države primateljice koja mora osigurati formalna prava imigrantu koja će mu omogućiti sudjelovanje u gospodarskom, kulturnom, socijalnom i opće društvenom životu zajednice. Pravna politička dimenzija integracije uključuje različita politička i statusna prava. Društveno ekonomska dimenzija uključuje pravo na rad, pravo na zdravstvenu zaštitu, obrazovanje te stanovanje. Kod kulturno religijske dimenzije emigrantu mora biti omogućeno pravo na prakticiranje različitosti kako u kulturnom tako i u etičnom i vjerskom pogledu. Budući da su zemlje primateljice imigranata svaka drugačija u pogledu društveno političkih uređenja, povijesnih i kulturnih obilježja, koristit će i različite modele integracije imigranata u društvo. Da bi se donijela odgovarajuća odluka kod izbora modela integracije bitno je razmotriti kakva su razmišljanja društva, kakva im je percepcija imigranata, dali su otvoreni za različitosti. O tome dali se imigrante promatra kao strance, privremene radnike ili kao trajne članove društva ovisit će izbor integracijske politike.

Prema Institutu za migracije i narodnost (2016) integracijski modeli su: potpuno isključenje, diferencijalno isključenje, asimilacija, te pluralistički model, utemeljeni su na temelju tri kriterija: etničnosti, političke zajednice te imigracije.

Dok potpuno isključenje podrazumijeva sprečavanje ulaska migranata u zemlju, diferencijalno isključenje podrazumijeva da su migranti uključeni u pojedina društvena područja, ali bez sudjelovanja u određenim društvenim procesima npr. politici. U takvom modelu česti su višestruki oblici diskriminacije budući da se migranti formiraju u etničke manjine.

Asimilacija je proces prisiljavanja imigranta na odustajanje od dotadašnjeg kulturnog identiteta. Od njih se očekuje da napuste svoja obilježja i postane nerazlikovni od većinskog stanovništva. Kao takva, asimilacija je najekstremniji oblik akulturacije. Iako asimilacije može biti ostvarena putem sile ili dobrovoljno, veoma je rijetko da manjinske grupe u potpunosti zamijene svoju prethodnu kulturnu

praksu. Da se migrant asimilirao smatra se kada ovlada jezikom i ponašanjem zemlje primateljice.

Asimilacija se još može promatrati kao društveni proces u kojemu jedna osoba ili grupa prihvaća i prakticira ponašanje druge grupe. Većinom govorimo o manjinskim grupama koje su asimilirane u većinsko društvo ali moramo zapamtiti da asimilacija nikada nije jednostrani proces već, interakcija dvaju grupa s međusobnim utjecajem. Prema mišljenju Gordona (1964), prisutno je sedam asimilacijskih procesa (Tablica 1).

Tablica 1. Faze asimilacijskog procesa (prema Gordon, 1964)

Faze asimilacijskog procesa		
Sub-procesi odnosno uvjeti asimilacije	Dijelovi ukupnog procesa asimilacije	Posebni nazivi
Promjena kulturnih obrazaca i obrazaca u ponašanju u smjeru prilagodbe	Kulturna asimilacija ili bihevioralna asimilacija	Akulturacija
Ulazak u zajednicu, udruge i institucije primajućeg društva na razini primarnih odnosa	Strukturna asimilacija	
Nastanak većeg broja brakova između različitih etničkih skupina	Bračna asimilacija	Amalgamacija
Razvitak osjećaja pripadnosti društvu primitka	Identifikacijska asimilacija	
Izostanak predrasuda	Asimilacija kroz prihvaćanje općih stavova	
Izostanak diskriminacije	Asimilacija kroz prihvaćanje ponašanja	
Izostanak vrijednosnih konflikata i borbe za moć	Civilna asimilacija	

Kulturna asimilacija podrazumijeva promjenu kulturnog uzorka prema kulturi većinskog društva odnosno preuzimanja jezika i oblika ponašanja zemlje primateljice, sljedeća je strukturna asimilacija odnosno prodiranje u strukturna područja društvenog života većine te sudjelovanje u socijalnim i političkim dijelovima društva. Nakon strukturne slijedi bračna asimilacija, sklapanje brakova različitih etničkih skupina, između useljenika i većinskog društva, dolazimo do identifikacijske asimilacije gdje dolazi do postupnog nestajanja predrasuda i diskriminacije. Nakon ovog procesa svi ostali procesi se događaju bez sukoba i konflikata. Prema Čičak-Chand, Kumpes (1998), proces asimilacije u svome izvornom smislu shvaćen je kao jednodimenzionalan proces, jedna kultura gleda se kao superiornija onoj drugoj, manjinska grupa prihvaća kulturu i modele ponašanja većinskog društva, te pasivnu ulogu jedne kulture u odnosu na drugu. Kasnije se javlja blaži oblik „lonca za taljenje“ gdje se očekivalo da će miješanje kultura stvoriti neku novu kulturu.

U pluralističkom modelu migranti se prihvaćaju kao etničke zajednice koje se razlikuju od većinskog stanovništva u pogledu jezika, kulture, socijalnog ponašanja i načina udruživanja. U ovom pristupu od migranta se očekuje prihvaćanje temeljnih vrijednosti domaće sredine bez napuštanja njihove različitosti te sa zajamčenim jednakim pravima u svim područjima života.

4.1. Integracija nacionalnih manjina u Hrvatskoj

Republika se Hrvatska do sada nije u nekoj značajnoj mjeri suočavala s potrebom integracije i prihvatanja migranata na svom teritoriju, te je s obzirom na njeno skromno iskustvo u razdoblju od rujna 2015. do ožujka 2016. većini migranata od njih 658.968 služila kao tranzitno područje prema njihovom cilju, drugim bogatim državama Zapadne Europe. Zbog nepostojeće dugoročne migracijske politike, naša država se odlučila na humanitarni pristup ovoj situaciji koji je uključivao organizirani prijem, kratkotrajni smještaj i siguran tranzit prema mađarskoj i slovenskoj granici. Brojne humanitarne akcije koje su pokrenute i dobra informiranost javnosti utjecale su na to da se ne stvori jedno protu-migracijsko raspoloženje kao što je to slučaj u drugim europskim zemljama.

Statistički podatak da je u Republici Hrvatskoj u proteklih deset godina odobreno 176 zahtjeva za međunarodnom zaštitom dok je od siječnja do kraja ožujka 2016. godine broj tražitelja međunarodne zaštite iznosio svega 379 osoba, pokazatelj je nepoželjne krajnje destinacije za izbjeglice i tražitelje azila. Tek je migracijska kriza 2015./2016. potaknula istraživanja migracija u smislu humanitarnog, socio-ekonomskog, sigurnosnog, geopolitičkog i političkog pitanja. Zakonodavni okviri, strategije i akcijski planovi o zaštiti i integraciji migranata doneseni još 2013. godine. Oblikovanje modela zaštite nacionalnih manjina započeo je donošenjem Ustavnog zakona o ljudskim pravima i slobodama i pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj, a njegovo usvajanje bio je i uvjet međunarodnog priznanja Republike Hrvatske 15.1.1992. godine, dok je proces zakonske regulacije ostvarivanja prava započeo nakon 2000. donošenjem novog Ustava te niza pratećih zakona koji su omogućili ostvarivanje prava na osnovi integracije i identiteta. U budućnosti se nazire da će se u Republici Hrvatskoj formirati i nove imigrantske zajednice čije ostvarivanje prava na političku participaciju i očuvanje i razvijanje vlastitog identiteta neće biti moguće budući da na popisu stanovništva mogu izraziti pripadnost jednoj od priznatih nacionalnih manjina, dok se iskazivanje pripadnosti drugim narodima prikazuje u kategoriji „Ostali“.

Tatalović (2016) tvrdi da nakon stjecanja hrvatskog državljanstva, ako to bude moguće, ne mora se dogoditi da će useljenička populacija iskazivati želju i interes za oblikovanjem nove nacionalne manjine i stjecanjem manjinskog statusa. Moguće je da će se dio tog stanovništva usmjeriti samo prema integraciji bez potrebe očuvanja i razvijanja tradicionalnog identiteta, korištenjem modela koji se primjenjuje na nacionalne manjine. Pogoršavanjem ekonomskih prilika i otvaranjem mogućnosti za pristup drugim dijelovima Europske unije Hrvatska je više iseljenička nego odredišna zemlja. Unatoč tome, treba biti spreman na iznenadne događaje, te izgraditi model koji će se primjenjivati u slučaju novih migracijskih procesa i želje migranata da se integriraju u hrvatsko društvo. Treba iskoristiti iskustva drugih zemalja u ovakvim situacijama i ne dopustiti da neuspješnost integracije stvori ozbiljne probleme u socijalnom i sigurnosnom smislu (Tatalović i Jakešević, 2016).

5. EUROPSKA MIGRACIJSKA KRIZA

Europska migracijska kriza velikim dijelom je posljedica uspona Islamske države, te pogoršanja odnosa između država Bliskog istoka. Većina izbjeglica pogođeni ratnim razaranjima dolaze iz zemalja sa pretežito muslimanskim stanovništvom. Bijeg od ratnih razaranja, ekstremizma i terorizma te potraga za boljim životom, navelo je migrante da svoja kretanja usmjere prema najlakše dostižnim destinacijama, odnosno zemljama Europske unije. Njihov nekontrolirani priljev te mogućnost utjecaja na sigurnost, ekonomiju i politiku zemlje doveo je u pitanje sigurnost država. Iako je Europa uvijek bila obilježena velikim kretanjima stanovništva, u posljednja tri desetljeća mnoge su zemlje doživjele velike priljeve imigranata koji se mogu identificirati kao etnički različiti i koji mogu imati različite kulturne i vjerske vrijednosti.

Migracije su se pojavile kao ključno političko pitanje diljem Europe, taj interes djelomično je potaknut rastućom zabrinutosti zbog priljeva izbjeglica, te vjerojatnošću da će se mnoge izbjeglice trajno nastaniti u zemljama domaćina. Uspješna integracija ovih pojedinaca jedan je od glavnih izazova za Europu.

Ponašanja građana zemlje domaćina prema migrantima mogu biti definirana mnogim stvarima, ponajviše strahom od dominacije u kulturnom i gospodarskom aspektu.

5.1. Strah od terorizma

Riječ terorizam se rabi se kako bi se opisalo nasilje nedržavnih aktera koji izazivanjem straha nastoje potkopati društveno- političke poretke. Terorizam je kao jedna od najvećih prijetnji današnjice zapravo borba kojom pojedinci nastoje ostvariti svoje ciljeve na svjetskoj razini. Pojam se mijenjao kroz povijest, i dok je tada označavao borbu za oslobađanje naroda, rat, vjersku slobodu, danas označava nastojanja pojedinih grupa u promoviranju različitih uvjerenja, oblik nasilja kojemu je svrha usaditi strah u svijest ljudi (Marić, 2012).

Prilikom dolaska novih društvenih skupina, kod domicilnog stanovništva se često javlja strah od terorizma. Migracije mogu prouzročiti sigurnosne probleme u zemljama useljena, posebno u slučajevima u kojima su kulturološke i ideološke razlike između zemalja domaćina i zemlje odakle migranti dolaze velike. Mnoge terorističke akcije koje su poduzete u prošlosti pokazuju vezu između migracijskih procesa i terorizma, te stoga možemo reći da je strah od terorizma tijekom odvijanja migracijskih procesa opravdan (Tatalović, 1997). Kao razloge poduzimanja nekih akcija možemo navesti kulturne razlike, te strah od oduzimanja identiteta.

Prema Tadić et al (2016:26): „Ono što je više nego očito jest da priljev nezakonitih migranata postaje jedno od važnih pitanja nacionalnih interesa i unutarnje sigurnosti i Republike Hrvatske i svih članica EU. Potrebno je reći da sve države članice EU nisu u istoj mjeri opterećene nezakonitim migracijama. Pod najvećim pritiskom su najrazvijenije države, ali u posljednjih desetak godina i sredozemne države članice Unije bilježe veliki rast nezakonitih migracija.“

Taj veliki rast potaknuo ih je da svoje djelovanje protiv tog velikog problema prošire na područje pravosuđa i unutarnjih poslova na europskoj i međunarodnoj razini. Budući da je državna granica opseg vlasti koju neka država posjeduje, ne čudi da je pitanje granične sigurnosti koju neka država posjeduje odgovor na samu njenu nacionalnu sigurnost.

Uspostavljanje granične sigurnosti predstavlja velik izazov za sve države koje se suočavaju sa migracijskim problemima budući da bi se uz osiguranje određene razine sigurnosti u isto vrijeme trebalo osigurati nesmetan prijelaz osobama i robi uz poštivanje ljudskih prava i sloboda. Svaka država koja pruži boravak migrantima suočava se s opasnosti da među onim migrantima koji bježe od rata i gladi postoje i oni kojima je motiv dolaska druge prirode. „Teroristički napadi koji su se dogodili na tlu Europske unije pokazuju da su počinitelji uglavnom osobe koje su rođene ili su većinu života provele na teritoriju Europske unije, dok se kao pomagači ili poticatelji mogu pojavljivati novi migranti. To su izazovi takozvanih mješovitih migracijskih tokova. Otežavajuća je činjenica da se radi o generacijama koje su odrasle u neprestanim sukobima koji su bili kulturološke, religiozne i civilizacijske prirode.“ (Tadić et al, 2016:29) Iako u svakoj državi postoje oni koji djeluju protiv nje veliki migracijski val i nespremnost EU da se suoči s njim omogućio je teroristima da se infiltriraju među migrante. Statistički podatci za 2015. godinu pokazuju oko milijun migranata koji su na područje Europske Unije ušli nezakonito. Zbog nemogućnosti da ih se prati postaju potencijalna prijetnja. „Nepostojanje jasnih planova za izbjeglice i migrante zasigurno će uzrokovati jačanje otpora prema migrantima i porast potpore radikalnim desnim strankama u europskim zemljama. U nekim zemljama su već i formirane tzv. skupine za zaštitu (npr. Finska, tzv. Odinova vojska), što dodatno otežava sigurnosnu situaciju jer jedan konflikt vodi drugome.“(Tadić et al, 2016:30)

7. ZAKLJUČAK

Europska Unija dom je ljudi različitih vjerskih, kulturnih i društvenih obilježja koji oblikuju europsko društvo. Već sada Europa se suočava s velikim priljevom migranata, a procjene su da će u budućnosti taj priljev biti još i veći. S utjecajem migracija na njezino demografsko stanje, kulturu i jezik Europa se stalno treba prilagođavati novim promjenama. Iako je Republika Hrvatska većini izbjeglica služila kao tranzitna zemlja do bogatijih zemalja Europske Unije, zbog njenog neiskustva u ovoj se situaciji našla nespremna.

Živimo u doba u kojemu je susret različitih kultura gotovo neizbježan. Utjecaji tog susreta mogu biti brojni, a često se javlja ono što je ljudima i prirodno strah od nepoznatog, odnosno strah od „drugih“. Kao što možemo zaključiti migracijski procesi sa sobom donose mnoge promjene u društvu. Neki se s tim promjenama nose na lakši način dok su drugi puni nerazumijevanja.

Uz brojene negativne utjecaje migracija ne smijemo zanemariti da su migracijama ljudi prenosili civilizacijska i kulturna dostignuća iz jednog područja u druga. I da su migracije jedan od čimbenika civilizacijskog i kulturnog napretka u pojedinim dijelovima svijeta. Migracija je jedna globalna pojava i kao takva potrebno je da na nju odgovorimo razvojem novih znanja o različitim kulturama s kojima se susrećemo, stavova, vještina i razmišljanja.

Kulturna raznolikost u većem ili manjem broju danas karakterizira gotovo sva društva. Ako neki pojedinci ili grupe izabiru slobodno živjeti unutar svoje tradicionalne kulture, taj odabir trebamo poštovati. Osim vidljivih fizičkih razlika, kultura je veoma bitna u životu svakog pojedinca. Kroz kulturu utvrđujemo vlastiti identitet, identificiramo se s društvom u kojem živimo, te tako pronalazimo sami sebe. S obzirom na mnoštvo kultura koje nas okružuju, vrlo je bitno stvoriti dijalog među različitim kulturama. Da bi taj dijalog bio uspješan potrebno je osloboditi se svih predrasuda koje imamo prema ostalim kulturama, te ih poštovati. Potrebno je shvatiti da diskriminacija i predrasude sa sobom donose brojne posljedice i na kraju voditi se za onom izrekom: *Ponašaj se prema drugima onako, kako želiš da se drugi ponašaju prema tebi.*

8. LITERATURA

Bejaković P.(2009). *Vodič za socijalnu uključenost*. Zagreb: Institut za javne financije.

Čičak-Chand, R., Kumpes, J. (1998). *Etičnost, Nacija, Identitet*. Zagreb: Jesenski i Turk.

Hodžić L. (2013). *(Anti)Diskriminacija romske djece u osnovnim školama Analiza stanja*. Sarajevo: Udruženje Kali Sara - Romski informativni centar Sarajevo, Bosna i Hercegovina. Dostupno na: <http://bhric.ba/wp-content/uploads/diskriminacija-brosura.pdf> (Pristupljeno 05.11.2017)

Institut za migracije i narodnosti (2016). *Integracija migranata u Europskoj uniji s osvrtom na Hrvatsku: Strateška polazišta Instituta za migracije i narodnosti*. Zagreb: Institut za migracije i narodnosti, Dostupno na: <http://imin.hr/strateska-polazista> (Pristupljeno 11.12.2017)

Giddens, A. (2007). *Sociologija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Gordon M. (1964). *The Nature of Assimilation*. Assimilation in American Life. New York: Oxford University Press. Dostupno na: http://demografi.bps.go.id/phpfiletree/bahan/kumpulan_tugas_mobilitas_pak_chotib/Kelompok_1/Referensi/Gordon_assimilation_in_america_ch3.pdf (Pristupljeno 07.01.2017)

Marić, S.(2012). Terorizam kao globalni problem. *MediAnali : međunarodni znanstveni časopis za pitanja medija, novinarstva, masovnog komuniciranja i odnosa s javnostima*, 6 (11), 87-102.

Martinez, V., i Haritatos, J. (2002). Bicultural Identity Integration (BII): Components and psychosocial antecedents. *Journal of Personality*, 73, 1015-1050. Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15958143> . (Pristupljeno 17.10.2017)

Mesić, M. (2006). Multikulturalizam. Zagreb: Školska knjiga.

Phinney, J. S. (1990). Ethnic identity in adolescent and adults: review of research.

Psychological Bulletin, 108, 499-514. Dostupno na:
https://www.researchgate.net/profile/Jean-Phinney/publication/20886312_Ethnic_Identity_in_Adolescents_and_Adults_Review_of_Research/links/0fcfd5100589bece9100000/Ethnic-Identity-in-Adolescents-and-Adults-Review-of-Research.pdf
(Pristupljeno 28.11.2017)

Pučki pravobranitelj (2012). *Istraživanje o stavovima i razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije*. Zagreb: Ured Pučkog pravobranitelja i Agencija za istraživanje tržišta i ispitivanje javnog mnijenja AUDEO.

Samovar, L.A., Porter, R.E. i McDaniel, E.R. (2013). *Komunikacija između kultura*. Zagreb: Naklada slap.

Tadić, J., Dragović, F. i Tadić, T. (2016). Migracijska i izbjeglička kriza – sigurnosni rizici za EU. *Policijska sigurnost* 25 (1) 14-41.

Tatalović, S. (1997). *Manjinski narodi i manjine*. Zagreb: Prosvjeta

Tatalović, S., Jakešević, R. (2016). *Novopristigli migranti i nacionalne manjine u Hrvatskoj*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Dostupno na:
<http://library.fes.de/pdf-files/bueros/kroatien/13058.pdf> . (Pristupljeno 15.12.2017)

United Nations (2004). *Faces of Poverty, Faces of Hope*. Bratislava: United Nations Development Programme. Dostupno na:
https://issuu.com/undp_in_europe_cis/docs/faces_of_poverty_faces_of_hope
(Pristupljeno 24.06.2017)

Internetski izvori:

<https://www.tportal.hr/fun/clanak/sto-se-to-dogada-s-kinezima-kad-krenu-u-svijet-20130601> (Pristupljeno 11.12.2017)

<https://www.vecernji.hr/lifestyle/sjecate-se-mudrosti-iz-djetinjstva-ovo-su-neke-od-najutjecajnijih-izreka-965477> (Pristupljeno 11.12.2017)

Popis slika:

Graf 1. Stopa siromaštva Roma i neroma (prema United Nations Development Programme, 2004)

Graf 6. Problem zapošljavanja

Graf 7. Uslužne djelatnosti

Graf 8. Azilanti

Graf 9. Druga rasa ili nacionalnost

Popis tablica:

Tablica 1. Faze asimilacijskog procesa (prema Gordon, 1964)